

Digitale Geletterdheid op de Vrijeschool?

In vijf vragen op weg naar een
eigen visie en leerlijn

Door Freek Zwanenberg

Nicole Degenaar vroeg mij om een paar vragen te formuleren waarmee vrijescholen aan de slag kunnen om een eigen visie en leerlijn digitale geletterdheid te ontwikkelen.

Elke vrijeschool zal het komende jaar in haar schoolplan uitleg moeten kunnen geven over deze basisvraag: *Welke digitale waarden, kennis en vaardigheden willen we meegeven aan onze leerlingen?*

De vrijheid om als vrijeschoolteam zélf vorm en inhoud te geven aan deze vraag, is groot. En dat is heel mooi. Dat maakt het er vanwege de complexiteit van het vraagstuk echter niet makkelijker op!

Met onderstaande vijf 'huiswerkvragen met bijbehorende adviezen hoop ik concrete handvatten te bieden om op je eigen school geïnspireerd en met open vizier werk te maken van dit spannende thema. Goed, daar gaan we!

Vraag 1: Hoe denken anderen over digitale geletterdheid?

- Laat een gemotiveerde werkgroep zich grondig oriënteren op bestaande bronnen, zowel reguliere als uit vrijeschoolland. Deze drie bronnen zou ik sowieso bestuderen:

- Het Handboek Digitale Geletterdheid van Kennisnet. Hierin vind je de reguliere visie op- en definitie van digitale geletterdheid in de vier domeinen ICT-basisvaardigheden, informatievaardigheden, computational thinking en mediawijsheid.

Zie:

https://www.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/digitale-geletterdheid/Handboek_digitale_geletterdheid.pdf

- Het conceptvoorstel digitale geletterdheid van het ontwikkelteam van Curriculum.nu. Dit is nog een concept en de politiek moet er nog over beslissen welke onderdelen ervan daadwerkelijk opgenomen gaan worden in het nieuwe curriculum. Je krijgt echter wel een goed idee van de rijkwijdte van thema's die er mogelijk nog bij komen.
Zie: <https://www.curriculum.nu/voorstellen/digitale-geletterdheid>
- En bestudeer natuurlijk vooral ook de door Widar Delft als eerste ontwikkelde leerlijn. Het team van deze vrijeschool heeft al heel lang en uitgebreid nagedacht over wat zij willen aanbieden op vlak van digitale geletterdheid. En zij hebben hun visie en afzonderlijke thema's op een mooie vrijeschoolse manier geformuleerd, zoals 'Baas over ICT' of 'Creatief met ICT'.
Zie: <https://www.wikiwijs.nl/startpagina/povrijescholen/>
- Sluit je aan bij het netwerk digitale geletterdheid van BVS! Op 15 januari is er weer een bijeenkomst in Utrecht, o.a. over hoe je vanuit de menskunde hierover kunt nadenken. Neem eventueel contact op met Lisette Stoop: l.stoop@bvs-schooladvies.nl
- Praat met andere vrijescholen over hoe zij dit proces aanpakken.
- Tot slot: Ga ook in gesprek met je lerarenteam, je leerlingen, en ouders. Wat vinden zij belangrijk? Hoe krijg je ze mee? Durf dit een gezamenlijk proces te maken.

Vraag 2: Wat is onze eigen visie op digitale geletterdheid?

Na uitgebreide studie van bronnen en gedachten en meningen van anderen, is het tijd om zelf een eigen visie te formuleren. Dit is essentieel, moet je zelf doen en wordt de basis van je leerlijn. Je kunt niet zeggen: we gebruiken gewoon de visie van een andere school, dat gaat niet werken. Werk vanuit je eigen menskundige pedagogiek, maak van daaruit de koppeling naar de hedendaagse digitale samenleving. Welke waarden vind je belangrijk? Hoe wil je leerlingen ook in de virtuele wereld opvoeden? Hoe kun je dit thema op een kunstzinnige wijze benaderen? Begin met schrijven, laat het lezen door anderen in het lerarenteam, misschien wel een select groepje ouders, schaaft eraan, herschrijf. Totdat je een visiedocument hebt dat echt bij jouw eigen school past, en waar je team en ouders achter kunnen staan.

Vraag 3: Welke onderdelen van digitale geletterdheid bieden we (indirect) al aan?

Nu wordt het concreet. Nu je zicht hebt op het hele speelveld van digitale geletterdheid, en een eigen visie hebt ontwikkeld, is het tijd om te kijken wat je eigenlijk al doet. Een belangrijk inzicht van 'vrijeschoolse digitale geletterdheid' is namelijk dat veel elementen ervan zonder gebruik van ICT, ofwel indirect, gegeven kunnen worden. Een voorbeeld: zoekvaardigheden op internet zou je in klas 5 of 6 kunnen gaan aanbieden. Er is daarvoor echter al een heel traject: leren lezen, leren wat bruikbare bronnen zijn. Naar de bieb gaan en informatie uit boeken halen. Dit valt allemaal onder informatievaardigheden en pas ergens op het laatst laat je leerlingen wellicht

achter een computer informatie opzoeken en geef je ze les over verschillende zoekmachines. Computational thinking gaat over problemen kunnen oplossen en gestructureerd denken, mediawijsheid gaat over sociale vaardigheden: hoe gaan we met elkaar om? De digitale aspecten hiervan kun je pas desgewenst aan het eind van basisschool gaan behandelen: hoe ga je *online* respectvol met elkaar om? Hoe kun je *online* mensen helpen?

Vraag 4: Welke aspecten van digitale geletterdheid gaan we aanbieden in welk leerjaar, en op wat voor manier?

We komen aan bij de kern van het vraagstuk. Het ontwerpen van een eigen leerlijn digitale geletterdheid. Op basis van je visie, de kennis van wat je al doet, kun je gaan nadenken over wat je wanneer wilt aanbieden en op wat voor manier.

Kleuterklassen blijven ICT-vrij. Op veel vrijescholen zal gekozen worden om klas 1 t/m 3 ook weinig te doen met ICT, maar er kan wel indirect voorwerk gedaan worden. In klas 4 wordt soms al wat met digitale middelen gewerkt, maar ik vermoed dat het zwaartepunt op basisscholen bij klas 5 en 6 zal liggen. Leerlingen zijn dan zowel qua ontwikkeling als qua eigen mediagebruik toe aan duiding, leren van creatieve digitale vaardigheden, en samen praten over media. In de bovenbouw zou in principe uitgebreid gewerkt kunnen worden aan digitale vaardigheden.

Vraag 5: Welke digitale middelen willen we inzetten, en welke investeringen kost dat?

Een digibord met krijtbord-zijpanelen, of toch een beamer? Twee computers in de klas of toch een aantal chromebookjes? Een paar iPads om creatief mee te werken? Of misschien zelfs een 3d-printer? Als je eenmaal duidelijk hebt welk pad je kiest met digitale geletterdheid, kun je ook keuzes maken voor de beste digitale tools daarbij. Het is goed om hier uitgebreid bij stil te staan, want het kost natuurlijk geld maar je wil ook geen apparatuur kopen die vervolgens niet gebruikt wordt of niet goed werkt.

Nou, dat waren mijn vijf 'huiswerkvragen'. Ik wens ieder van jullie een inspirerend proces toe om de vrijeschool te verrijken met aandacht voor digitale geletterdheid, en vertrouw erop dat ieder daarin vanuit eigen vrijeschoolpedagogiek, intuïtie en hart voor de kinderen van nu, de juiste keuzes maakt. Ik kom natuurlijk altijd graag langs voor een inspirerende lezing of studiedag.

Succes!

Wie is Freek?

Ik heb zelf een vrijeschoolachtergrond, specialiseerde mij in mediawijsheid, en vanaf 2014 ook in 'Vrijeschool & ICT'. Ik gaf een lezing tijdens de conferentie 'vrijeschoolse mediapedagogiek' in 2015 en schreef daarvoor ook een inspiratieboekje. Sindsdien heb ik met veel plezier op vrijescholen lezingen gegeven aan ouders en gesprekken gevoerd met leraren. Ik geef inmiddels ook les aan vrijeschoolpabo-studenten. Zie ook

www.freekzwanenberg.nl/vrijeschool-ict